

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 2

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 2. – 828 с.

ISBN 978-617-8263-40-9

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У другому томі збірника відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-40-9 (т. 2)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

МЕЛЬНИЧУК ТЕТЯНА ВОЛОДИМИРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу, детективної
та оперативно-розшукової діяльності, кандидат юридичних наук, доцент,
Університет м. Оснабрюк (Німеччина),
запрошений дослідник Центру з вивчення європейського
та міжнародного кримінального права*

НЕЛЕГАЛЬНА ТРАНСКОРДОННА ТОРГІВЛЯ: «МУЛИ» ТА «МУРАХИ» ЧАСІВ РОСІЙСЬКОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

У 2022 році Україна зіткнулася з безпрецедентними безпековими викликами, спричиненими зухвалим вторгненням росії. Збройна агресія та військові дії стали турбулентною ситуацією і для організованої злочинності, що призвело до розриву колишніх злочинних зв'язків та деградації певних кримінальних і корупційних практик. Водночас війна та воєнний стан в Україні створили для організованої злочинності можливості для освоєння нових нелегальних ринків та переміщення існуючих. Нові злочинні практики включають розкрадання або незаконний розподіл гуманітарної допомоги; незаконні операції з зерном; торгівлю санкційними товарами; контрабанду призовників з України, які намагаються уникнути мобілізації до армії; організовану пропаганду та дезінформацію; махінації з державними закупівлями тощо.

Чи не найсуттєвіших трансформацій зазнали бізнес-моделі нелегальної транскордонної торгівлі, обумовлені географічним положенням України в центрі Європи на перетині основних маршрутів транснаціональних поставок нелегальних товарів, інституціональною тіньовою економікою та корупцією, промисловою та транспортною логістичною інфраструктурою України тощо.

Через закритий повітряний простір та блокаду морських портів, контрабандні маршрути змістились до західного сухопутного кордону України з Польщею та активізувались на південно-західному кордоні з Молдовою та Румунією. Попит на окремі групи незаконних товарів все такий же актуальний, а подекуди навіть посилений у часи війни.

Широкомасштабні військові дії також зумовили потік військових біженців, що суттєво збільшило навантаження на вказані ділянки кордону, особливо на початку війни. За даними уповноваженого Верховної Ради України з прав людини на 1 грудня 2022 більше 14,5 мільйонів українців виїхали за межі України після 24 лютого 2022 року; як мінімум 11,7 млн із них в'їхали до країн Євросоюзу.

Більше 5,1 млн українців станом на травень 2023 року зареєстровані як отримувачі тимчасового захисту в країнах Європи [1].

З переходом війни у затяжну фазу утворився певний соціальний кластер осіб, переважно громадян України, які маючи тимчасового захист та офіційний дозвіл на проживання в певній країні або привід відвідувати країни ЄС в межах безвізового режиму, або дозвіл на

здійснення перевезень пасажирів та/або вантажів, періодично або регулярно мігрують за маршрутом Єврокраїна-Україна та у зворотній бік з особистих, соціальних чи гуманітарних мотивів.

З кінця лютого 2022 до початку травня 2023 зафіксовано 21,2 млн транскордонних переміщень з України в країни Європи та 12,5 млн в Україну [1]. За даними опитувань українських біженців 23 % респондентів відвідали Україну принаймні один раз з моменту свого першого від'їзду [2].

Феномен маятникової міграції українських військових біженців посилив й логістичні можливості контрабандних потоків у ланцюгу нелегальної транскордонної торгівлі.

Аналіз правоохоронної практики дозволяє виділити дві основні категорії осіб з мігруючих українців, які так чи інакше втягнені у контрабандну діяльність під час війни.

Перша категорія осіб – перетинають кордон часто з невеликою кількістю контрабанди з власної ініціативи, переслідуючи мету отримання вигоди від реалізації товару (так звані «мурахи»). До початку війни таким «самозайнятим промислом» займалися переважно жителі прикордонних регіонів як рутинною практикою в межах свого повсякденного життя.

Друга категорія – особи, які втягуються в організовані схеми та виконують спеціальне завдання контрабандного переміщення (так звані «мули»). Такі особи вербуються та контролюються злочинними угрупованнями, та як правило, переміщують заборонені для обігу товари, зокрема наркотичні засоби. Переважно «мулами» стають особи, які не привертають уваги митників та/чи прикордонників та які не потрапляли раніше в поле зору кримінальної юстиції, в тому числі жінки, особи з помітною інвалідністю, неповнолітні, особи пенсійного віку.

Потреба у рекрутуванні зазначених «кадрів» актуалізувалась із введенням військового стану та заборонаю виїзду військовозобов'язаним чоловікам за межі України.

Час від часу мурахи теж наймаються злочинними угрупованнями як фрілансери, але основна їх відмінність від мулів у тому, що вони здійснюють контрабандну діяльність й поза межами організованих потоків.

Зокрема, під час військового стану 63-річний громадянин України під виглядом відвідування доньки та онуків кожні три місяці вирушав на власному авто в одну з країн Західної Європи за «товаром» та перевозив гуртові партії кокаїну для збуту у м. Київ. Канал діяв майже рік [3].

І хоча в цілому з початком війни кількість випадків контрабанди, в тому числі транзитної, в Україні зменшилась у зв'язку із передислокацією транснаціональних контрабандних маршрутів в обхід України та розривом або заморожуванням зв'язків контрабандних мереж, що зумовлено подекуди фізичною неможливістю здійснювати ефективне переміщення через активні обстріли, наявність лінії фронту та окупованих територій, введенням комендантських годин тощо, активне втягнення мігруючих під час війни біженців у транскордонну торгівлю

формує загрозливу тенденцію розширення соціальної бази контрабандистів, потребує додаткових зусиль щодо забезпечення безпекової складової менеджменту кордонів у співпраці спецслужб суміжних держав.

Список використаних джерел:

1. Operational Data Portal. Ukraine refugee situation. UNHCR. URL: https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine#_ga=2.228732760.514168680.1646989952-176134281.1646551413
2. Regional protection profiling & monitoring factsheet. Profiles, Needs & Intentions of Refugees from Ukraine. UNHCR. URL: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/97720>
3. На Львівщині правоохоронці перекрили канал контрабанди гуртових партій кокаїну. *Офіційний вебсайт Державної прикордонної служби України*. 29 березня 2023. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/news/Na-Lvivshchini-pravoohoronci-perekрили-kanal-kontrabandi-gurtovih-partiy-kokainu/>

Ключові слова: злочинність, війна, контрабанда, мігранти, нелегальна торгівля.
Key words: crime, war, smuggling, migrants, illicit trade.

ФЕДЧУН НАТАЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності,
кандидат юридичних наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ДЕТЕРМІНАЦІЇ НЕОБЕРЕЖНИХ ЗЛОЧИНІВ

Аксіоматичним є положення про те, що злочинність загрожує безпеці громадян та їх родин, підриває основи демократії та соціальної справедливості у суспільстві, слугує знаряддям перерозподілу національного доходу, підриваючи економіку держави. Відтак, вивчення комплексу факторів, що обумовлюють і продукують злочинність, з'ясування змісту і системних зв'язків, закономірностей детермінації через кримінологічний вимір є вельми значущими, особливо в контексті забезпечення безпеки в сучасних умовах державотворення, що знаходяться під впливом процесів інтернаціоналізації, глобалізації та європейської інтеграції.

Потреба в дослідженні кримінологічних аспектів об'єктивної дійсності, а саме феноменології та етіології «сучасної» злочинності, зокрема необережних її проявів, що становлять реальну та довготривалу за своїми наслідками загрозу для суспільства, актуалізувалась в умовах глобальних викликів XXI століття.

Між зміною відносин у суспільстві та розумінням поняття злочинності в конкретний історичний момент розвитку соціуму існує кореляція. Науковці справедливо зазначають, що поняття «злочинного та незлочинного», узалежнюючись від конкретного етапу розвитку

Трясов Данило Андрійович	
Цивільний позов у кримінальному провадженні	373
Філімонов Микита Володимирович	
Використання цифрової інформації з відкритих джерел у кримінальному процесуальному доказуванні: постановка проблеми	377
Хімченко Олексій Сергійович	
Провідна роль прокуратури у забезпеченні законності у кримінальному провадженні в період дії воєнного стану в Україні	380
Шишацька Юлія Олегівна	
Форми залучення конфідентів до негласних слідчих (розшукових) дій	382
Шугалевич Ігор Васильович	
Щодо питання обов'язковості (необхідності врахування) постанов колегії суддів Верховного Суду.	384
Якових Євген Володимирович	
Актуальні проблеми управління арештованим майном (активами) в рамках кримінального провадження	388
Михальчук Анна Миколаївна	
Скасування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період	391
Підсекція 2	
Кримінологічні особливості протидії злочинності в умовах воєнного стану	394
Дрьомін Віктор Миколайович	
Кримінальні правопорушення і покарання: «кореляція невідповідності».	394
Дикий Олег Вікторович, Осадчий Богдан Валерійович	
Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем як корупційний злочин: теоретичний аспект.	397
Мандриченко Жанна Василівна	
Щодо деяких питань похідних кримінальних правопорушень і похідної злочинності на прикладі незаконного видобутку бурштину	400
Мельничук Тетяна Володимирівна	
Нелегальна транскордонна торгівля: «мули» та «мурахи» часів російської війни в Україні	403
Федчун Наталія Олександрівна	
Особливості детермінації необережних злочинів	405